

утилитарното съждение и ще я изправи пред изискването свободно и смело да се движи в областта на философската рефлексия. Още Хегел казваше, перифразирайки Аристотел, че за да се философства, е необходимо преди това да бъдат създадени известни духовни стойности, известна духовна култура – нещо, което е възможно, ако се предшества от грижата за задоволяване на жизнените потребности. Едва тогава хората са започнали да философстват.

Философските интереси на Пенчо Славейков гравитират около няколко основни въпроса: битието и човекът, космогонията, отношението между творец и природа, вечност и съзнанието за нея; стремеж да се проникне отвъд видимата страна на нещата, в тяхната същност. В стихотворението „Екстаз“ лирическият герой е настигнат от лятната нощ в полето. Отправил взор към небосвода, където безброй звезди, подобни на лодки, спират до брега на вечността, той усеща вечността чрез вселената. Това са две безкрайни субстанции, пред които спира крайният човешки дух. Но човешкият дух в схващането на Славейков е краен в индивидуалната си форма на съществуване, докато като процес е безкраен. Една мисъл, получила детайлна разработка в неговите „Химни за смъртта на Свръхчовека“. Като характеризира проблема на поемата и посочва откъде е почерпил философското градиво за нея, той пише, че химните се изпълняват в храма на живота от пет живи гласа: „един бас от бреговете на Гангес, два баритона от Палестина, един тенор от храма на Аполона в Делфи и един дискант от най-високия връх на Стара планина, планината на Заратустра“¹. В същия очерк предпазва от прибързаното им тълкуване като ехо на Ницшевата идея за „вечното възвръщане“. Авторът на химните е абсолютно наясно както по отношение на философско-естетическата задача, която си е поставил, така и по пунктовете, в които неговата концепция се отделя от Ницшевата идея за вечното възвръщане. И специално го подчертава: „Обаче между идеята на нашия поет и идеята на Нитче има голяма и съществена разлика. У Нитче се връща всичко, що е било, и връща се, за да бъде пак както е било, без каква и да е промяна; у нашия поет „това, което е било“, е само материал за строежа на бъдещето, степен към по-висше“².

¹ Славейков, П. П. *Събрани съчинения в 8 тома*. Т. 2. С., 1958, с. 148. Цитатите от Славейковите произведения ще се дават по това издание, в останалите случаи ще се посочва съответното издание.

² Пак там, с. 149.